

6. Романюк І. А. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів // Упор. І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець. 2007.- 104 с.
7. Романюк І. А. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник // І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець.- 2014,- 280 с.

А. Гульчак,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Л.Старовойт

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Формування пізнавальної активності як стійкої риси особистості є однією метою навчання, а також необхідною умовою оволодіння новими знаннями в умовах сучасної освіти, що характеризується постійним зростанням обсягу знань, умінь і навичок, різноманіттям і доступністю джерел інформації. У педагогічній літературі можна зустріти різні визначення пізнавальної активності: готовність і прагнення своїми силами просуватися в оволодінні знаннями; здатність особистості своїми силами оволодіти знаннями і способами отримання цих знань; здатність учня організувати власну пізнавальну діяльність; здатність особистості самостійно переносити вже відомі знання і вміння в нову ситуацію; потреба особистості самостійно мислити і здатність орієнтуватися в новій пізнавальній ситуації; характеристика пізнавальної діяльності учня, яка об'єднує сукупність засобів - знань, умінь, навичок, якими володіє суб'єкт, і ставлення особистості до процесу навчальної діяльності.

У всіх цих визначеннях можна виділити спільне: пізнавальна активність визначається як характеристика діяльності, заснована на пізнавальній діяльності учня без безпосередньої участі вчителя; пізнавальна активність виступає як риса особистості, що характеризується двома компонентами: мотиваційним (тобто прагненням, потребою до пізнання) і процесуальним (готовністю - наявністю опорних знань і володінням способами пізнавальної діяльності).

Мета статті - розкрити психолого-педагогічні основи формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі художньо-творчої діяльності.

Аналіз наукових досліджень. Проблема формування і розвитку пізнавальної активності не нова. Ще в стародавній Греції представники Піфагорійської школи Архіт, Аристократ, Сократ, Платон, Аристотель та інші вказували на особливу значимість добровільного, активного і самостійного оволодіння знаннями і стверджували, що нових знань людина може навчитися у іншої людини або оволодіти ними самостійно. Вони стверджували, що лише в процесі самостійної діяльності вдосконалюється особистість людини, розвивається його мислення.

Великий чеський педагог Я.Коменський приділяв особливу увагу організаційно-практичним питанням залучення учнів в самостійну діяльність; розглядав самостійність як природну особистісну здатність людини, і вперше в історії педагогіки поставився до учня, як до суб'єкта освітнього процесу. Я.Коменський заклав наукові основи розвиваючої методики навчання, побудованої на сенсуалістичній основі, розробив підходи до активізації процесу навчання, актуальні і в наш час [5].

Наукові дослідження з вивчення особливостей процесу навчання дітей (Л.Виготський, В.Давидов, О.Запорожець, О.Кононко та ін.) свідчать про те, що пізнавальна активність трактується як якість особистості, що виявляється у готовності та вмінні здобувати нові знання з різних джерел, оволодівати засобами пізнавальної діяльності.

Науковці розглядають пізнавальну активність як таку, що проявляється не тільки в інтелектуальних видах праці, але й визначає успіх практичної діяльності, до якої належить і конструювання (П.Гальперін, С.Кобильницька, В.Косата, Г.Костюк та ін.).

Виклад основного матеріалу. Дослідження сучасних вчених показують, що пізнавальна активність не є вродженою якістю особистості, а формується і розвивається в процесі навчання, представляючи собою поступовий перехід від дій, вироблених тільки під керівництвом педагога, до пізнавальної діяльності, заснованій на самостійному, творчому підході до поставленої навчальної мети. Найбільш чутливим віковим періодом формування пізнавальної активності є молодший шкільний вік. Пізнавальна діяльність дітей даної вікової категорії спрямована на оволодіння новими знаннями, розвиток активного, самостійного, творчого мислення, розширення кругозору, формування спостережливості, вдосконалення пам'яті і уваги, умінь і навичок спостереження, узагальнення тощо.

На формування пізнавальної активності впливають ряд факторів, які можна розділити на п'ять груп:

- спонукальні – інтерес до знань, інтерес до предмету, цікавість, допитливість, бажання краще підготуватися до продовження освіти, прагнення пізнати нове та ін.;
- освітні – уявлення, факти, закони, теорії, методи науки та ін.;
- процесуальні – методи, прийоми і способи роботи вчителя з учнями;
- соціальні – знайомства зі спеціальностями, які працюють в певній галузі, батьки, засоби масової інформації та ін.;
- психологічні – вікові особливості школярів, нахили, здібності, інтереси, воля та ін. [2].

Розвиток пізнавальної активності – процес керований і рухливий. Учень у відповідності зі своїми особистими психологічними особливостями на початковому етапі навчання може володіти якимись окремими елементами активності в пізнанні (рішучість, вміння швидко вловлювати нові знання і тут же застосовувати їх, знаходячи свої способи застосування цих знань тощо), але більший розвиток пізнавальної активності відбувається в процесі навчання під безпосереднім керівництвом педагога. Планомірний вплив на всі структурні компоненти пізнавальної активності молодшого школяра сприяють її розвитку і вдосконалення.

Пізнавальна активність формується в кілька етапів, які визначаються як рівні. Рівні пізнавальної активності визначаються виходячи з критеріїв: предметно-змістовного (ступінь засвоєння навчальних знань, умінь і навичок), діяльного (ступінь сформованості умінь трансформувати отримані знання і застосовувати їх у новій навчальній ситуації), мотиваційного (ступінь сформованості пізнавальної мотивації, спрямованість і стійкість пізнавального інтересу, ставлення до пізнавальної діяльності). Відповідно до зазначених критеріїв надається можливість встановлення трьох рівнів пізнавальної активності: інструктивно-виконавчий рівень пізнавальної активності - зародження елементів пізнавальної активності (виконання дій за зразком, інструкції) внаслідок закріплення механізмів найпростіших переносів (за аналогією) зразків основних форм інтелектуальної діяльності (дій, операцій, актів); відбивно-перетворюючий рівень самостійності: досягнення основ пізнавальної самостійності (вироблення основних способів, прийомів, умінь - методів пізнавальної діяльності та можливості їх відтворення і вибору для застосування), достатня сформованість інтелектуально-пізнавальних умінь для застосування в знайомій, стандартній ситуації; творчий рівень пізнавальної самостійності передбачає міцне оволодіння основними і другорядними методами пізнавальної діяльності, що дасть можливість самостійно ставити

проблему і вибирати шляхи її вирішення, підійти до її вирішення з різних точок зору, тобто здійснити творчий підхід до вирішення пізнавальної проблеми [7].

Важливими передумовами ефективного розвитку пізнавальної активності є: врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини; зміна принципу засвоєння знання; побудова навчального матеріалу як системи, знань, що розвиваються: впровадження в освітній процес системи навчальних творчих завдань; використання спільних форм організації навчання; зміщення акценту в діяльності вчителя з пояснювально-ілюстративного на особистісно-орієнтований, евристичний; створення позитивної мотивації і високого емоційного настрою. Ефективний розвиток пізнавальної самостійності здійснюється у вигляді спільної діяльності: у процесі навчання активно використовуються колективно-розподільна і дискусійна форми навчання.

Основним результатом реалізації стандарту повинно стати формування особистості, здатної швидко орієнтуватися в динамічному і оновленому інформаційному просторі, здатної отримувати, використовувати і створювати різноманітну інформацію, приймати обґрунтовані рішення і вирішувати життєві проблеми на основі отриманих знань, умінь і навичок. Нові цілі освіти припускають формування особистості, здатної до самостійного визначення способів своєї діяльності [6].

Висновки. Гуманізація освіти як один з провідних напрямків роботи сучасної школи покликаний активізувати процес становлення самостійної особистості, створюючи умови для її самовираження, підготовки учнів до життя. Це передбачає формування у школяра позиції суб'єкта діяльності, здатного самостійно намічати цілі, вибирати шляхи, способи і засоби їх реалізації, організувати, регулювати і контролювати їх виконання. Вирішення цієї проблеми необхідно починати вже в початковій школі, оскільки саме там формуються у дитини основи навчальної діяльності, мотиви навчання, потреба і здатність до саморозвитку. Формування самостійності вже в молодшому шкільному віці можна назвати одним із пріоритетних завдань школи.

Таким чином, що психолого-педагогічні основи формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі художньо-творчої діяльності потрібно розглядати у цілісному аспекті. Пізнавальна активність проявляється у вправності молодших школярів самостійно думати, у змозі розбиратися в нових ситуаціях, самим вбачати проблеми, завдання та знаходити шляхи їх рішення.

Література

1. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів / Л. Данилова // Рідна школа. - 2002. №6. - С. 18-19.

2. Єфименко В.В. Активізація навчально-пізнавальної діяльності у школі / В.В. Єфименко - М.: Просвіта, 2003.-35 с.
3. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. О.М.Коберника, Г.В.Терещук]. - Умань: СПД Жовтий, 2008. - 212 с.
4. Ковальова В. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів //Ковальова В.- Початковенавчання та виховання. - 2012. - №16-18. - С. 27-34.
5. Коменський, Ян Амос // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — 742 с.
6. Кравцова І. Інтегровані уроки в початковій школі як засіб формування пізнавальних інтересів в учнів 1-4 класів: методичний посібник /Кравцова І. - КривийРіг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. – 166с.
7. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В. І. Лозова -Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. –[2-е вид., доп.]–Х.: «ОВС», 2000.– 164с.
8. Старовойт Л.В. Художньо-творчий розвиток молодших школярів у процесі трудового навчання / Л.В. Старовойт // Scientific Journal «Science Rise» Pedagogical Education. – Kharkiv, 2016.-№ 3/5(20). –Р.58-63.

Л.Дабіжа,
старший викладач кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЯК ЗАСОБУ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ 5-7-РІЧНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. На сучасному етапі в системі освіти йдуть бурхливі зміни: вводяться нові системи і технології навчання.

У зв'язку з цим стала особливо актуальною тема художньої освіти та творчого розвитку дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Це зумовлено тим, що творчий розвиток дітей засобами образотворчої діяльності з врахуванням їх психологічних особливостей може служити потужним фактором поліпшення їх соціальної адаптації, бути суттєвим резервом підвищення продуктивності навчання.

Мета статті. Розкрити розвивальні можливості занять образотворчою діяльністю дітей 5-7-річного віку, розглянути пріоритетні засоби реалізації завдань творчого розвитку дітей засобами образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Із досліджень вітчизняних і зарубіжних педагогів та психологів випливає те, що творчість, як і здібності до неї, може